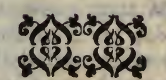
DE METROPOLI MEDIOLANENSI.

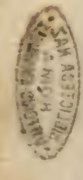

MEDIOLANI,
Apud Paulum Gottardum Pontium,
Anno M. D. XCII.

DE METROPOLI MEDIOLANENSI.

DICTVRVS de Metropoli Mediolanensi; de origine, & veteri eiusdem metropolis ante Christum natum; tum suarum quoque vrbium statu, ex parte saltem mihi referendum puto. Ea uero præcipue dicemus, quæ aliquid earum dignitatis, aut excellentiæ demonstrent. Ad salutis deinde tempora veniemus. Erit hoc quasi de stipite siluestri agere; ut ad arborem ipsam postea domesticis, ac fructuosis ramis insitis cohonestatam ueniamus. Monemus autem ante omnia; ne quis à nobis tralatitia quædam, uel fabulosa vrbium initia expectet; quæ multi scriptis suis tradidere. Scribit Liuius datam esse hãc veniam antiquitati, ut humanis diuina miscendo primordia urbium augustiora faceret, & origenes suas cõsecrans, ad Deos referret auctores. quod magni iudicij uir minime probare videtur; poeticisq; dicit ea esse magis decora fabulis, quàm incorruptis rerum gestarum monumentis. Sed neque omnino

improbat, ut Marsem ipse quoque populi Romani, de quo scribit, auctorem faciat. Nostri, qui diuino munere illustrati, Deorum commenta, fabulasque reijciunt, leuitatem tamen veterum illorum imitantur: ac uel ad gentium fabulosos heroas, seu Deos; uel ad ipsos Noe filios, patriæ originem unusquisque nititur referre; idque ea plerumq; asseueratione, eoque conatu, ut si res narraret plane cõpertas; quæ tamen, cum neque verisimilia sint, neque ab hominibus eruditis, aliquoue allato probato testimonio dicantur, omittenda sunt, ut ne refelli quidem possint sine leuitatis, aut ineptiæ culpa. Nolumus etiam ea curiose indagare, quę nõnulli maiore quidem doctrina, sed nõ maiore fortasse ueritate, pro huiusmodi originibus ex dubijs auctoribus, & argumentis in medium afferunt. Laudandum in ijs ingenium; sed simplex tamen veritas potius est amplectenda; hoc præsertim loco, ubi præcipua tantum, ac certa harum rerum testimonia nobis sumenda sunt.

Igitur grauissimi auctores Mediolani, & reliquarum fere urbium totius regionis originem referunt ad Gallos; qui Tarqui-

nio Romanorum Rege in Italiam traiecerunt. Sed ijdem indicant, antequam Galli aduenirent, & populos, & vrbes in hac Italiæ parte fuisse: neque uero existimari potest, fertilissimam regionem, humanitateque semper celeberrimam tum desertam fuisse, cum Gallia, & Germania multitudinem hominum suorum capere uix posset. itaque Polybius Tyrrhenos scribit hanc regionem primo tenuisse: Gallos uero eius fertilitate pellectos, exercitu comparato, in Tyrrhenos impetum fecisse, campos occupasse: campos ipse, hanc Italiæ partem inter Apenninum, & Alpes, omnis Europę maximos, atque uberrimos appellat, forma quasi triangulari: quorũ copiam, atque ubertatem, tum hominum proceritatem multis describit. Liuius Tuscos ait ad inferum, superumque mare longe, lateque imperasse: omnia etiam loca inter Apenninum, & Alpes, excepto Venetorum angulo, tenuisse: cum urbes duodecim intra Apenninum haberent; totidem trans eum colonias misisse. Tusci igitur imperabant in hac regione; & quidem, ut intelligendũ est, regionis ipsius populis; populos eiusmodi ante Gallos Liuius ipse memorat,

lib. 2.

lib. 5.

Insubres, Leuos, Libuos. pro duobus autem postremis putatur Polybius dixisse Laos,& Lebecios; quos propius Alpes collocat, quam Insubres. Sed Liuius Leuos quidem circa Ticinum incoluisse ostendit; ut facile cum Polybio consentiat: Libuos
lib.3.c.17 uero eam partem, ubi Brixia est: ac Plinius uideri potest cum Polybio cõsentire, dum Vercellas oppidum Lybicorũ dicit. Idem uero Plinius plures prodit regionis populos: de quibus tamen singulis, Galli ne fuerint, an Itali, nõ satis clare affirmat: Sallyos, Libycos, Vertacomacoros, Leuos,& Maricos, quos Ligures dicit, Orobiosque. Mitto populos Alpinos; & etiã Ligures, quamquam hi potissimum ad mare inferum incoluerunt. fuerunt igitur ante Gallos huius regionis populi,& urbes: quarum historia tamen nulla est. nam rerum Romanarum scriptores nostra ferè non attigerunt; nisi quantũ necesse fuit propter bella, quæ cum Romanis postea gessere Galli. atque ita uel urbium ipsarum initia ab ipsis tantummodo Gallis duxerunt: a quibus uerisimile tamen est, oppida aliqua fuisse condita, uel aucta; nomina etiam mutata, ut suorum memoriam renouarent. Mediola-

num

num à Gallis conditum dicit Liuius: ab Insubribus Plinius: qui tamen nõ satis explicat ab Insubribus ne Italis urbs condita sit, qui priores Gallis locum tenuere, an à Gallis Aeduis, quorum pagum ait Liuius Insubribus nostris fuisse cognominem: sed si Catonis fragmenta, quæ habentur, apud nos ualeant, tum Tuscos, tum Italos Insubres auctores esse vrbis, quod alioqui etiã valde probabile est, affirmabimus: non autem Gallos. Vercellas quoque, Nouariam, & Ticinum idem auctor ad antiquiores populos refert. item Comum, ac Bergomũ; si ita interpretandum sit quod ait, stirpis hæc duo oppida fuisse Orobiorum. Verum quidquid sit, ut ad Gallorum tempora veniamus: prisco Tarquinio Romæ regnante, hoc est anno ab vrbe cõdita circiter centesimo quinquagesimo: ante Christum natum ad sexcentesimum; Liuius ait, Ambigatum Celtarum Regem, quæ pars Galliæ tertia est, regnum suum, quod præ hominum multitudine uix administrare poterat, exonerare voluisse. ideo Bellouesum, ac Sigouesum sororis filios, impigros iuuenes delegisse: qui populis sibi, quos uellet, & quo numero uellent, adiunctis, alias sibi

quęrerent ſedes. Belloueſo ſorte obtigiſſe, ut in Italiam iret: atque cum Biturigibus, Aruernis, Senonibus, Aeduis, Ambarris, Carnutibus, Aulercis, Alpes Taurino ſaltu ſuperaſſe: Tuſcos haud procul Ticino flumine acie fudiſſe; in agro Inſubrium conſediſſe; Mediolanum condidiſſe. Alias vrbes ab illis ædificatas Liuius non commemorat: tantum, Germanos, (alij Cænomanos legunt) Elitouio duce itidem Alpes tranſgreſſos conſtitiſſe in Libuis; ubi inquit, nunc Brixia, & Verona eſt; Saluios quoque ſecutos, antiquam gentem Leuos Ligures, circa Ticinum incolentes, expuliſſe. Boios deinde, Lingones, Senones aduenisse; omnia denique inter Apenninũ, & Alpes occupaſſe. Iuſtinus ab Gallis non Mediolanum ſolum, ſed Comum etiam, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentũ, Vicentiam, Tuſcis pulſis, conditas eſſe, ex Trogo Pompeio memoriæ prodidit. Paulus Diaconus etiam Ticinum urbem ab eis conditam ſcribit; quamquam ut homo, qui multis poſt ſæculis ſcripſit, in eo errare videatur, ut pro Belloueſo eorum Gallorum duce, qui in Italiam venerunt; Brennum nominet eorum ducem, qui Romam cœperunt.

lib. 20. ad fin.

perunt.

perunt. Cum igitur Galli hanc totam Italiæ partem occupauerint, suasq; in ea sedes posuerint; & uniuersa dicta est Gallia Cisalpina, seu citerior; & eius partes veteribus ferè nominibus omissis, Gallica nomina receperunt. Regionem, & quæ gentes in ea essent, ita distinguit Polybius: inter Padum, & Alpes, quæ pars appellata est transpadana, primo collocat Laos, qui leui putantur; mox Lebecios; deinde Insubres; post eos uero Cœnomanos; loca mari Adriatico vicina Venetis relinquens. In altera parte, quæ est inter Padum, & Apenninum, primò ponit Ananes, postea Boios, inde Eganes, postremo iuxta mare Adriaticum, Senones. tot nationes, tum indigenas, tum Gallicas, in has tantum ex Polybij sententia euasere. Sed hę ipsæ ad quattuor fere, quantum ex veteribus historijs apparet, postea redactæ sunt, seu in eas transfusæ, Senones, Boios, Cœnomanos, Insubres; ex quibus Insubrum tantumodo nomen ex veteribus Italis mansit. Quid autem ipsis populis antiquis factum sit, dubium videri potest. Sed credibilius est, mansisse, & unacum barbaris habitasse, sicuti postea de Longobardis euenit. nimirum ob eius

ferti-

fertilitatem hæc fuit Italiæ conditio, vt exteri locorum commoditate capti, in eam se se, suis relictis sedibus, inferrent. ipsa exteros quidem subiugaret; sed suas nollet mutare sedes. ac tanta est cæli clementia, & regionis, ut ita dicam, humanitas: ut illatam barbariem semper temperaret, & ad humanitatem paulatim perduceret: quam quam & illud in eo genere profuit, quod magna ex parte barbaræ gentes postea bello uictæ, etiam pulsæ, & eiectæ sunt. Tuscorum tamen multitudo; ut Trogus, Liuiusque docent; non mansit; sed Gallos fugiens duce Rhæto Alpes petijt; unde Rhæti extiterunt. qui contra locis ipsis alpinis, ut ait Liuius, efferati, linguæ sonum tantummodo, eumque non incorruptum retinuerunt. eorum metropolis nunc Curia est trans Alpes sita. Ducentis prope annis Galli Romanos acerrimis, periculosissimisque bellis fatigarunt. primo subiugati fuere Senones anno ab vrbe condita quadringentesimo septuagesimo; ad quos nostræ metropolis ius postea peruenisse non reperio: nam & ea pars statim usque ad Rubiconem Italiæ adiuncta est, Galliæque adempta. Boij deinde superati sunt anno quin-

Sigon. in fast. ann. 470.

gente-

gentesimo uigesimo octauo, & ad deditionem compulsi: demum autem Insubres; nam Cœnomani legationibus Romanorũ deliniti, amicitiam pop. Rom., ut Polybius ait, societati Gallorum prætulerunt. Insubrum ingentem nationem idem auctor appellat; ac re ipsa demonstrat: scribit. n., cũ Galli reliqui, uel a Romanis iã uicti essent, uel eorum socij effecti: Principes Insubrum cum Romanis decernere statuisse: & signis aureis quibusdam è templo Mineruæ sublatis, quinquaginta hominum millia aduersus Romanos, immo & contra Gallorũ partem, profectos fuisse: uictos bellũ redintegrasse, conductis è transalpinis regionibus Gessatarum triginta millibus. Cõsules autem Romani cum exercitu in Galliam profecti, urbem Gallorum Acerras oppugnarunt: eam Gaudentius Merula putat fuisse, quæ nunc nobilis est uicus in diœcesi Nouariensi ultra Ticinum amnem, & Cerranum dicitur; Tristanus uero in Padi ripa urbem fuisse putat. Insubres contra ad Clastidium oppugnandum, quod non multo ante in potestatem Romanorũ uenerat, se se contulerunt. Marcellus consul, collega ad Acerras relicto, ad liberandum

Clasti-

Glastidium profectus, eos Virdumaro Rege interfecto superauit. deinde Mediolanũ cepit anno ab urbe condita quingentesimo trigesimo primo. Polybius, Plutarchus, Zonaras, & alij auctores. Insubriam, Sigonius obseruat, a Ticino ad Ollium flumen; item ab Alpibus ad Padum pertingere: immo Acerras quoque, & Nouariam ultra Ticinum amnem continuisse. item ultra Padum tenuisse Clastidium uidetur; cum Plutarchus dicat illud oppidum paulo antequàm ab Insubribus obsideretur, in potestatem uenisse Romanorũ. sed est etiã uerisimile pro bellorum uarietate, has gentes suos fines nonnihil uarios habuisse. Præcipuam uero Insubrum ciuitatem Mediolanum, & Polybius idem appellat, & ratio huius postremi belli demonstrat. Polybiũ secutus Strabo Mediolanum fuisse dicit Insubrũ Metropolim: & pagum tamen; quòd Insubres primò per pagos habitarent. in quo significasse uidetur, quæ Polybius scribit de moribus Gallorum; quos tamen satis cito moderatos Italiæ humanitate fuisse, dubium non uidetur. Suo uero tempore, hoc est paulo ante Christum natum, Mediolanum insignem dicit fuisse vrbem,

lib. 1. de ant. iu. It. cap. 24.

lib. 5. in descript. Ital.

ἀξιόλογον

ἀξιόλογον πόλιν. Plutarchi verba victoriam Marcelli narrantis, hæc sunt latine reddita, hostibus magna ex parte cęsis, lectisque spolijs, reuertitur ad collegam, cui res aduersus Gallos bellum gerenti, ad vrbem Galliæ maximam, & frequentissimam (Mediolanum vocant) male cedebat. hanc Galli Cisalpini pro capite habēt. ita Plutarch. pro capite græca nomen habent metropolis. hæc sunt græca verba, πόλιν μεγίστην, καὶ πολυανθρωποτάτην & μητρόπολιν. Porro ex Plutarcho, alijsque perspicitur, quosdam ex nostris non omnino male scripsisse quodam tempore Mediolano Reges fuisse, ac splendidissimum quidem, auroque, & argento ornatissimum Regem Virdumarum eodem loco Plutarchus describit. Post Marcelli victoriam, Gallia cisalpina prouincia facta est: missique deinceps cum imperio, qui eam regerent: quamquam multis etiam post annis, varios magnosque tumultus Galli excitarunt; ac Annibalem in Italiam transgressum cōtra Romanos ita adiuuarunt, vt eorum exercitum ad Ticinum omnem præclara is victoria fuderit. De ciuitatibus Galliæ, quæ præter quarumdā superius tactam originem memorari

In vita Marcelli.

Sigon. lib. 1. c. 24. de antiq. iu. Ital.

morari possint, quantum equidem pro argumento proposito reperi, hæc fere sunt que sequuntur, ac quamuis totius fere Galliæ, & Liguriæ vrbes (vtimur nunc antiquis nominibus) ad Mediolanẽsem Metropolim ex narratis pertinuisse videantur; non omnes tamen subtiliter persequar; sed eas præcipue, quas alijs argumentis in Metropoli contentas esse postea demõstrabo. Vltra eam, quæ Boiorum fuit, regionem; non videtur Metropolis esse perducta. in hac verò, quæ etiam Galliæ togatæ nomẽ habuit, hæ fuerunt ciuitates, Bononia, Mutina, Parma, Placentia, Cremona. Coloniæ varijs temporibus, a Romanis deductę, vel presidio cõtra Gallos, vel vt in loca de Gallis capta Romana gens propagaretur: de quibus nihil fere insigne suppetit, quod ex antiquitate referatur; nisi Placentiam, & Cremonam illustres vrbes a Strabone appellari, Mutinam a Cicerone dici præsidium, ac propugnaculum Pop. Rom. Aliæ vrbes fori nomine sunt appellatę, quod sedes iuris dicendi, vel nundinationis ibi a Romanis constituta esset. Forum fuit Regium Lepidi; & forum Cornelij, quæ vrbs deinde Imola dicta est. de Fauentia, alijsque nõ

In Philipp.

nullis

nullis eiusdem regionis nihil habeo quod proferam. vrbes nonnullæ periere, vt Brixillum. loca post Placentiam, quibus locis Polybius Ananes videtur collocare, Plinius, & alij Liguribus tribuunt; vrbesque memorant, Dertonem, seu Dertonã, Astã, Aquas statiellorum, Albam Pompeiam. Dertonem insignem vrbem appellat Strabo. Casalis, & Alexãdria nouæ vrbes sunt. Sed trans Apenninum, eorumdem ligurũ vrbes fuere; quoniam & ea pars quoque, vt apparebit, ad propositum spectat; Genua, quam Ligurum Emporium dicit Strabo: Albium Intemelium, Albium Ingaunum, Vadum sabatium memorat Plinius, alijque. Briniates meminit Liuius: Briniatum oppidum postremo Episcopum habuit. Neque Alpinos populos, & earum vrbes omittere debemus. in Salassis Augustã prætoriam; aliam Taurinorũ Augustam; quas Plinius colonias dicit. Eporediam a Cæsare Coloniam deductam cõtra Salassos Strabo ait: Plinius verò Sybillinis libris a Pop. Rom. condi iussam. firmissima tamen transpadanę regionis municipia Tacitus appellat, Mediolanum, Nouariam, Eporediam, & Vercellas. Ticinum Strabo, & Tacitus simpliciter

lib. 3. c. 17
lib. 4.
lib. 17.
lib. 3.

ſimpliciter memorant: præter id quod ex Plinio attulimus. Comum, quoniam ad Inſubres redimus; prius oppidum fuiſſe mediocre Strabo ait, a Pompeio magni patre poſtea inſtauratum; deinde a C. Scipione, Colonis adductis, auctum: a Cæſare demũ nobilitatum, & Nouocomum dictum. Laudem Pompeiam Coloniã putat Sigonius, coniectura ex nomine ducta; licet a Boijs ædificatam Plinius narret; qui quidem optandum eſſet, vt clariora, certioraue de huiuſmodi antiquitatibus attuliſſet. ad Pompeium verò Cn. patrem nomen videtur referendum, qui alias deduxit Colonias. idẽ verò Plinius Comum, Bergomumque dicit Orobiorũ ſtirpem; ac Licinoforum quoque, & Barram, quę duo oppida perierunt: quorum, quæ nunc ſint veſtigia, alij diſputant. Cremæ nuper epiſcopus datus eſt, licet alteri Metropoli asſignatus. Brixiam, vt quaſi circuitu quodã ad eos veniamus, dixit Liuius Cænomanorum caput; Veronam vrbem magnam Strabo.

lib. 3. c. 2. de iu. Ita.

lib. 32. fol. 359.

Gallia prouincia facta, nihil reperimus; quamobrẽ Mediolanenſis metropolis conditionem eſſe mutatam iudicemus, annorum fere ducentorum ſpatio vſque ad Imperatores;

peratores; neque etiam postea, vt demonstrabitur. plura vero sunt indicia, præstantiam eius, quæ potuit in tali statu seruari, perseuerasse; Conuentus ab eis qui prouinciam obtinerent, ibi actos, iusque dictũ; Prætoresque, ac procons. ibi resedisse; & est verisimile ex conditione vrbis; & Sigonius scripsit in ijs, quos de antiquo iure, & de regno Italiæ, cõscripsit libris. C. certe Cæsarem, credibile est, etiã opportunitate transalpinæ Galliæ regendæ, quemadmodum, & posteris temporibus Imperatores, ibi conuentus eos egisse; ad quos, vt ipse scribit, citra alpes veniebat. quam ad rem aliquo modo facit, quod de eius magna modestia Mediolani adhibita Plutarchus narrat; cum apud Valerium Leonem cœnasset. Ac procons. hic moratũ fuisse, iusque dixisse, Suetonius ostendit, de C. Albutio Silo Nouariensi rhetore agens; In cognitione cædis, inquit, Mediolani apud L. Pisonem Proconsulem, defendens reum, cũ cohiberent lictores nimias laudantium uoces; ita excanduisset; ut & deplorato Italiæ statu, quasi iterum in formam prouinciæ redigeretur: M. insuper Brutum, cuius statua in conspectu erat, inuocaret, legum,

Cõpar. cũ Dionis cũ Bruto.

c. 16. lib. 1.

lib 1 in fi.
lib. 6. in fi.

De clar. rhetor.

ac libertatis auctorem, ac vindicem; pene pœnas luit. Bruto posita videtur statua, cũ Galliam magna cum virtutis laude antea administrasset. eam Plutarchus statuã æream fuisse ait affabre factam, quam Cæsar Augustus, postea cum Mediolani vidisset, præterijt. mox subsistens vocauit Magistratus; fractam sibi fidem questus est: Mediolanenses hostem suum apud se habere. negabant illi, vicissimque admirantes, se se intuebantur. conuersus Cæsar ad statuam; nonne hic stat, inquit, hostis noster. obmutuere illi. at Cæsar arridens eos laudauit, q amicis etiam in aduersis rebus fidem suam præstarent: iussitque ne statua suo loco moueretur.

Cõparat. Dionis cũ Bruto.

Hic agendum erat, quoniam ad salutis tẽpora ventum est, de huius Metropoliticę vrbis ecclesiastica dignitate: sed cũ de ijs ornamentis agere cœperimus; quæ ab Imperatoribus ad conseruationem excellentiæ suæ habuit; prosequemur alia quasi præcurrentes, quæ in hoc genere pręcipua nobis occurrunt. deinde ad ecclesiæ initia reuertemur. Imperatores ergo Augusti morem secuti sunt; quem Suetonius scribit ob quædam transalpina bella, vt vel interueniret

Vit. Aug. cap. 20.

niret, vel non longe abesset; Rauennã, aut Mediolanum, aut Aquileiam venisse. & vt quæque pars erat prouinciæ, vnde bellum oriebatur, commodior; ita in ea parte, quæ amplissima vrbs, & Imperatorię Maiestati magis apta videbatur, eligebant, in qua cõ morarentur, & bellica negotia tractarent. omnino Mediolani multum fuisse Imperatores; regijsque ornamentis decoratam fuisse vrbem; & ita suam retinuisse in tota regione prę̄stantiam; certissimis demonstra tur argumentis. Mittamus quod Blondus generatim ait; post Marcelli triumphum, vrbem Mediolanum adeo pacatam, florẽtemque fuisse; vt Nerua, Traianus, Adria nus, & alij deinceps Rom. Principes, quo ad per occupationes licuit, Mediolani habitauerint: nosque attingamus singula: gra uia tamen: non enim placet, historicorum loca quasi mendicare, quibus appareat, ali quem ex Imperatoribus Mediolani fuisse; aut etiam ex ea ortũ esse. illud fortasse non prętermittendum; vxorem Seueri, nondũ tamen Imperatoris, Iuliam, filium Getam Mediolani peperisse, vt Spartianus auctor est: non enim casu locus eligitur, vbi Principum virorum vxores pariant. Illud etiã In Lõbar.

ad rem videtur pertinere; quod scribit Oro-
Lib. 7. c. 22 sius; Gallienũ, cum rep. deserta Mediola-
ni libidinibus inseruiret, occisum esse; licet
alij circa Mediolanũ occisum scripserint.
illud item; post eius mortẽ, Aureolũ Imp.
appellatum Mediolani consedisse. Sed mul-
to illustrius, quod Mamertinus in Geneth-
liaco Maximiani scribit, de vtroque Imp.
Diocletiano, & Maximiano loquens, cum
Mediolanũ traiectis alpibus venere: Qua-
le, inquit, pietas vestra spectaculum dedit,
cum in Mediolanensi palatio admissis, qui
In Genet. sacros vultus adoraturi erant, cõspecti estis
ambo; & consuetudinem simplicis venera
tionis geminato numine repẽte turbastis:
nemo ordinem numinum solita secutus est
disciplina: omnes adorandi mora restite-
runt, duplicato pietatis officio cõtumaces.
Atque hæc quidem velut interioribus sa-
crarijs operta veneratio eorum modo ani-
mos obstupefecerat; quibus aditum vestri
dabant ordines dignitatis. vt vero limine
egressi per mediam vrbem simul veheba-
mini; tecta ipsa se, vt audio, pene commo-
uerunt, omnibus uiris, fœminis, paruulis,
senibus; aut per fores in publicum proruen-
tibus, aut per superiora ædium limina im-
minentibus,

minentibus; clamare omnes præ gaudio, iam ſine metu veſtri, & palā manu demōſtrare: Vides Diocletianum, Maximianūque? uides? ambo ſunt, pariter ſunt. & paulò infra. Ipſa etiam gentium domina Roma, immodico propinquitatis veſtræ elata gaudio, voſque e ſpeculis ſuorum montium proſpicere conata, quo ſe vultibus veſtris propius expleret, ad intuēdum cominus, quantum potuit, acceſsit: lumina ſiquidem Senatus ſui miſit beatiſsimæ illi per eos dies Mediolanenſium Ciuitati, ſimilitudinem maieſtatis ſuæ libēter impertiens, vt ibi tunc eſſe ſedes imperij videretur, quo vterque venerat Imperator. hæc Mamertinus. Sed ea lętitia verſa eſt in luctum Mediolanenſibus, pijſque omnibus, cum ſęuiſſimi principes cœperunt chriſtianos vbique perſequi. Traditur Maximianus regia multa monimenta Mediolani reliquiſſe; quippe qui etiam Mediolanenſis a quibuſdam dicatur. imperium certe ibi depoſuit. ac etiam cum Maſsilię iuſſu Cōſtātini ſtrangulatus eſſet, eius cadauer Mediolanum delatum eſt; de cuius ſepulchro S. Ambroſius commemorat in epiſtola ad Theodoſium. Delegit eandē vrbem Con-

Zonar. & alij. Sigon. de imp. occi. lib. 2. 309 ep. 34.

ſtantinus, in qua ſororis Conſtantiæ nuptias celebraret, quam Licinnio in matri-
lib.2. monium collocauit; vt Zoſimus ſcribit: quã quidem regiam celebritatem vere lætam, ac iucundam, Mediolanenſibus effecit Cõſtantini pietas. Sed iam pene ſuperuacaneum videtur afferre plura; vt Imperatores demonſtremus Mediolani, tamquã in primaria, atque ampliſſima ciuitate frequenter, ac diu moratos eſſe, regiaſque celebritates egiſſe: nam de reliquis etiam Imperatoribus perfacile eſt idem oſtẽdere; Cõſtante, & Conſtantio filijs, Iuliano, Valentiniano ſeniore ac iuniore, Gratiano, Theodoſio, Honorio: quemadmodum ex Ammiano Marcellino, & S. Ambroſio, alijſque ſcriptoribus paſſim vnuſquiſque poteſt facile cognoſcere. Aedificia publica regio ſplendore ibi poſita ijdem plane demõſtrant. Palatium Imperatoris iam prodidit Mamertinus: adiungas licet Ammianum,
lib. 15. & 16. qui Conſtantij res geſtas narrans, & eum ipſos annos Mediolani habitaſſe oſtendit;
lib. 15. 1448. & 1456. & regię mentionem facit, in qua ille morabatur, ibi etiam Iulianum Cæſarem feciſſe, & ei Helenam ſororem in matrimoniũ dediſſe; vnde etiam in Germaniam abeuntem

tem Constantius ipse comitatus est vsque ad locum duabus columnis insignem, qui Laumellum interiacebat, & Ticinum. qui quidem locus nunc nullus est. Palatium regium a Traiano factum quidam meminerunt. vtrumque sit, ante Maximianum fuisse Mamertinus ostendit. Verũ paucis Ausonij poetæ versibus, qui Gratiani præceptor fuit, & uir consularis, narrationẽ hanc concludemus: qui de claris orbis totius vrbibus commemorans, post Romam, Carthaginem, Constãtinopolim, Antiochiam, Alexandriamque, sextam quidem homo Gallus Treuerensem ponit; Mediolanensem vero septimam: de qua honorificentius non videtur fere dicere potuisse. ac satis erat, primo versu, omnia Mediolani esse mirabilia dixisse: & vltimo, omnia excellere, ita vt Romæ non cederet: sed enumerat multa tamen his verbis:

Et Mediolani mira omnia: copia rerum:
Innumeræ, cultæque domus: facunda virorum
Ingenia: antiqui mores: tum duplice muro
Amplificata loci species: populique voluptas
Circus; & inclusi moles cuneata theatri:
Templa; palatinæque arces; opulensque Moneta;
Et Regio Herculei celebris sub honore lauacri;

Cunctaque marmoreis ornata peristyla signis:
Mœniaque in valli formam circumdata limbo.
Omnia quæ magnis operum velut æmula formis
Excellunt; nec iuncta premit vicinia Romæ.

Quorum quidem monumentorum, temporis, & hoſtium iniuria conſumptorum, quædam ueſtigia adhuc manent. nam locus eſt, ubi ad Palatium dicitur; ubi ædes eſt magna S. Georgij nomine dicata: alius ubi ad Monetã, ubi eccleſia eſt S. Matthæi: alius ad Circum, ubi S. Mariæ: alius ad Theatrum, ubi S. Victoris eccleſia eſt. Verum de his ſatis, ſi pauca poſteriorum ſcriptorum teſtimonia addiderimus, & primo Gelaſij Pontificis, circiter ann. fere quingenteſimum; qui in epiſtola ad Dardanos Imperatores Mediolani habitaſſe, ac ſedem habuiſſe obiter affirmat: Numquid apud Rauennam, inquit, apud Mediolanum, Sirmium, apud Treuiros multis temporibus nõ conſtitit Imperator? numquid harum urbium ſacerdotes ultra menſurã ſibimet antiquitus deputatam, quippiam ſuis dignitatibus uſurparunt? Iornandes Gotthorum epiſcopus, qui uixit ſub Iuſtiniano Imp. hoc eſt circa ann. D. quingenteſimum ſexageſimũ de Hunnis loquens;

ep. xi.

Medio-

Mediolanum, inquit, liguriæ metropolim, & quondam regiam urbem pari tenore deuastant: nec non & Ticinum æquali sorte deijciunt: quid autem liguria tum contineret, postea apparebit. Procopius eiusdem temporis grauissimus scriptor græcus; prima, inquit, inter occidentis urbes post Romam esse hęc ciuitas (Mediolanũ) creditur; & facile ceteras anteire; ut magnitudine, ita & hominum copia, reliquisque item fortunę bonis. Ac inferius eadem repetens, addit; Aduersus Germanos, & Barbaros alios propugnaculum est; &, ut ita dixerim, pro obice totius imperij Romani exposita. idem uero tradit inferius, ut urbis magnitudinem agnoscamus; cum a Gotthis capta est, in ea uirorum tercenta millia fuisse trucidata. quo in numero mendum suspicatus, Sigonium tamen eadem referentem legi. nunc ad ecclesiæ initia redeamus. lib. 2.

S. Barnabam huc sacrosanctum Euangelium attulisse, plures sunt auctores; non ij tamen omnes, de quibus ex nostris quidam, & Petrus quoque Galesinus in notationibus ad martyrologium, affirmarunt: sed scripsit id Dorotheus Episcopus Tyri

græcus

gręcus auctor in Synopsi. item Hippolitus, Martyr, vt refert in notationibus Martyrologij Romani doctissimus, atque optimus Baronius meus. post hos autem antiquos auctores plures alij scripsere, Blondus, Sigonius, Baronius idem in annalibus. præterea traditum est a maioribus, mandatumque litteris, non solũ in Mediolanensi, sed in alijs quoque prouinciç ecclesiis, Brixiensi, Bergomensi, Taurinensi. cõfirmãtque templa in ipsis vrbibus, & alijs regionis locis eidem dicata. tum mons etiam S. Barnabæ, qui est prope Alpes de quo Bonauentura Castilioneus. Immo etiam quod argumentum haberi debet admodum graue; in Albingaunensis ecclesiæ libro veteri manuscripto, die vndecima Iunij huius Apostoli propriũ officiũ, pluresque hymni habentur; quibus continetur; totam etiã regionem illa Ligusticam ab eo fuisse primo illustratam: cuius officij exemplũ apud nos est. Monumentum præterea huius rei nobis pulcherrimum reliquit Andreas Alciatus; quod etiam N. Fonteius seu Fontana Mediolanensis ex volumine quodam Saxonico in Germania sumpsit, sunt autem carmina ad fontem S. Barnabæ olim Mediolani

In Lõbar. de regn. Ital.

De antiq. Insubrũ. Ied.

diolani posita à S. Protasio veteri episcopo Med., quæ putantur in excidio vrbis fracta, & ab nonnullis exscripta sunt vero hæc;

Hunc fontem tibi dedicat, atque Deo super vndis
Consecrat impositam famulus Protasius aram,
Qua Ticina silex, & Martia porta, beate
Barnaba, te ligures aductum nuper in oras
Audijt hortantem cætus, & rite Lauantem

Deest versus.

. . . . *flamine victo,*
Vt per te tua plebs Lustrali admota sacello,

Alciatus sic habet sequentes versus;

Quàm facies est alba urbi, quàm candida genti,
Tam niueis animis colat intra mœnia Christum:

Fonteius autem sic

Atque hæc præcipue colat intra mœnia Christum
Vrbs Mediolani ante Italas ingentior urbes.

Hic vero fons apud Ticinēsem portam eo nomine pie adhuc Mediolani visitur; quòd in eo S. Barnabas multos ex Mediolanensibus baptizauerit.

Ex duobus autem, quæ demonstrauimus; profana vrbis antiqua dignitate; & Apostolico S. Barnabæ officio ei tributo; vehementer confirmatur; id quod alioqui dubium non est; ecclesiastica, Metropoliticaque; ab initio vsque Mediolani dignitas.

tas.non dico,ex dignitate vrbium profana, statim consequi ecclesiasticam; quamquam principum virorum opera, & eorum qui possunt concessione, id plerumque consequitur:
ep. 54. S.Leo ad Martianum Augustum de Anatolio Constantinopol. episcopo agens, qui sedẽ suam quòd ciuitas esset regia aliis contra veterum institutum, & Nicena decreta præferebat; Habeat, inquit, sicut optamus, Constantinopolitana ciuitas gloriã suam; ac protegente dextera Dei; diuturno clementiæ uestræ fruatur imperio: alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia diuinarum. & Gelasius eadem de re agens in epistola iam memorata ad Dardanos; Risimus autem, quòd prærogatiuam volunt Acatio comparari, quia Episcopus fuerit regiæ ciuitatis. numquid apud Rauennam, apud Mediolanum, Sirmium, apud Treuiros, multis temporibus non constitit Imperator? numquid harum urbium sacerdotes ultra mensuram sibimet antiquitus deputatam, quippiam suis dignitatibus usurparunt? &c. Licet hoc uerum sit; negari tamen non potest, Domini prouidentia, qui suaui quadam ratione, & cõmoda, sua omnia constituit, atque ordinat, initio

plerumque

plerumque euenisse, ut ecclesiasticus principatus constitueretur, ubi erat sæcularis: & præstantiores euangelij prædicatores, ad præstantiora quoque mitterentur loca; prę terquam, quod ex omni parte id conuenire nemo non uidet, & pene esse necessariũ. nam neque loca omnia subitò adire poterant Apostoli; & quæ prima essent, ea primo adire, & ad auctoritatem firmius, & ad propagationem expeditius erat. itaque tũ in Oriente, tum in occidente videmus, quæ urbes prouinciarum præcipuæ, uel capita quædam fuerunt; eas ab Apostolis, uel apostolicis uiris fere institutas; & uel Patriarchales, uel Metropolitanas sedes antiquitus esse constitutas. Antiochiæ, Alexandriæ, aliarumque; tum in Italia Rauennæ, ac Aquileiæ exempla sunt in promptu. Immo in singulis prouincijs id reperire possent, quibus otium esset, urbes, deindę etiã maiores episcoporum dignitates, cognoscere. Prudentissime igitur idem S. Leo in epistola ad S. Anastasium Ep. sine dubio memor, quid de Cõstantinopolitani Antistitis alioqui temeritate sentiret; sic ait: Quibus (episcopis) cum sit dignitas communis, non est tamen ordo generalis: quoniam & ep.84

inter

inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut cęteris præemineret. De qua forma episcoporum quoque est orta distinctio: & magna dispositione prouisum est, ne omnes sibi omnia uendicarent, sed essent in singulis prouincijs, quorum inter fratres haberetur prima sententia; & rursus quidam in maioribus urbibus constituti, sollicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad unam Petri sedem uniuersalis ecclesiæ cura conflueret, & nihil usquam a suo capite dissideret. ita S. Leo. Quo loco & maiorum urbium in auctoritate metropolitica cōstituenda habitā esse rationem; & in singulis prouincijs id factū fuisse, confirmat: tum duplicem etiam metropolitæ auctoritatem tangit; primæ in sacris consultationibus sententiæ; & amplioris in administratione ecclesiastica solicitudinis, in qua ordinandorum prouinciæ episcoporum cura, atque auctoritas includitur. totam uero rem ad Apostolicum institutum referre S. Leo uidetur: cui consentiunt canones ecclesiastici, a Gratiano, dist. 80. & alijs allati. Atque singulas prouincias

admi-

administratione eiusmodi ab initio ecclesiæ rectas esse; ita ut & ad metropolitani auctoritatem episcopi, & eorum ordinationes, ecclesięque omnes, nulla excepta, exemptaue, referrentur; ueteres canones, quos breuitatis caussa non describimus, Nicee, Antiochiæ, Laodiceæ, Sardicę, Carthaginis, Taurini, alijque demonstrant. quibus Innocentij Pontificis, aliorumque Pontificum decreta cōsentiunt. Ex his omnino decuit & Apostolum Barnabam Mediolanum ad Galliam Cisalpinam euangelio illustrandam uenire; & primam ibi prouinciæ ecclesiasticæ dignitatē institui. quinimmo si Metaphrasti credimus, etiam ipse Apostolorum princeps Petrus quandoque Mediolanum vidit. Atque Metropolitanæ dignitatis fundamēta ipso initio etiā ex eo videre licet; quòd vt apud nonnullas prouinciæ ciuitates litteris mandatum est; ipse S. Barnabas Mediolano ad eas venit, & ibi quoque christianos instituit: & non solum S. Barnabas, sed Anathalon quoque, & Caius eius discipuli, & successores eò venerunt; ita vt Brixia Anathalonis etiam corpus sibi vendicet. eiusmodi autē ecclesiarum visendarum officium, metro-

Nic. 16. Ant. c. 19. Laod. c. 12. Sardi. c. 5. & 7. Carth. 3. c. 7. Taurin. c. 1. Innoc. ad Victriciū c. 1. in vita SS. Apost. Petri, & Pauli.

politana quædã erat administratio, quemadmodum quidem ea rerum initia ferebant; neque enim ſubito chriſtiana res vbique ita conſtitui poterat, vt epiſcopus dari poſſet aut deberet; vt potius ab alio epiſcopo amplioris frequentiorisque loci regenda eſſet; quemadmodum hoc quoque tempore de pluribus oppidis euenit.

Quæ vero ciuitates tunc epiſcopum habuerint, difficile eſt affirmare. Mediolanẽſium quidem epiſcoporum a S. Barnaba continuata ſeries habetur à multis iam edita: de qua nos alibi latius, ſi Deus iuuet, acturi ſumus. Brixienſis eccleſia, vt de hac primo dicamus, quoniam vt Cœnomanorum caput, ſecunda ponenda videtur poſt Mediolanenſem, epiſcopos ſuos nonnullos illius primi ſæculi commemorat; idem facit Bergomenſis, & Ticinenſis: pleræque vero aliæ a tempore fere Conſtantini Imp. numerant epiſcopos ſuos, ſed illis euenit, vt cum primos epiſcopos primo tribuant ſæculo, alijs deinde pluribus ſæculis caruiſſe oſtendant: id quod fortaſſe etiam ob vehementes fideliũ perpeſſiones aliquo ſpatio fieri potuit; niſi credibilius videatur, ſtudio ſcriptorum, non ſatis plerũque gra-

uium id eueniſſe; qui ad vrbium ſuarum dignitatem pertinere putarent, primos epiſcopos antiquisſimos habere. Ita Bergomẽſes fatentur ducentis annis epiſcopum non habuiſſe. Brixienſes id tacitè demonſtrant; cum epiſcopos tantum numerant quinquẽ ante Philaſtrium, qui ſanctitate floruit circiter annum Domini tercenteſimum octogeſimum. Ticinenſes quoque ante Criſpinum primum, quem ſub Leone Pontifice fuiſſe certum eſt, vt ex epiſtola Synodica ad ipſum Leonem inferius apparebit, Syrum tantummodo, cum Iuuẽtio, ac Pompeio eius diſcipulis, ſeu ſocijs, & Vrſicenũ ponunt. igitur quattuor epiſcopos ſolum habuerũt annis amplius quadrigentis quinquaginta. quos omnes cum ad prima eccleſię tempora, Ticinenſes referunt, reliquis ſæculis eccleſiam epiſcopo ſpoliant. At tempore S. Ambroſij hoc eſt circiter annũ tercenteſimum octogeſimum epiſcopum habuit eccleſia Ticinenſis, quem ſanctum idem Ambroſius in libris officiorum appellat. neque omnino uerisſimile eſt, per ea tempora, quibus eccleſiæ paganorum ſæuitia liberatæ floruerunt, urbem aliquam modo nõ ignobilem epiſcopo ſuo caruiſſe,

Neque putet quis Crispinum secundum Leonis tempore fuisse: sed primum. nam Epiphanius, Maximus, & Enodius ante Crispinum alterũ fuerunt, ut etiam Ticinenses scribunt: Et ijdem tamen fuere post Leonis tempus. Mihi quidem probabile semper uisum est, Euentium Episcopum Ticinensem tempore S. Ambrosij fuisse: quem Ticinenses dicunt Iuuentium, cum facilis sit mutatio: idque ea coniectura quã postea Baronio meo in notationibus martyrologij, & recte probari uidi; & haud merito mea quidem sententia deleri: quid enim si aliud statuerant, qui Ambrosium nuper emendauerant? an necesse est omnino eos recte emendasse? coniectura autem hæc est: epistolę synodicæ S. Ambrosij ad Syricium Pontificem inter alios episcopos subscripsit Euentius, nullo urbis adscripto nomine, sicuti neque alijs. idem nomen Aquileiensi synodo, cui S. Ambrosius interfuit subscriptum est, adiecto nomine ecclesię, sed corrupto: legitur enim duobus modis, Citinensis, & Ticinensis. Romani quidem emendatores operum S. Ambrosij Cenetensem fecerunt Euentium in ea epistola; argumento ex subscriptione

ipsius Aquileiæ synodi ducto; nam neque in ueteri exemplari eorumdem operũ Basilicæ Ambrosianæ nomen ecclesiæ Euentio adiectũ est, neque arbitror in aliјs exemplaribus, quæ alibi habentur. Sed ut id non probem, duo pręcipuè faciunt: alterum est, quod non uideo cur Cenetensis episcopus, qui sub Aquileiẽsi Metropoli omnino esse oportebat, Mediolanum uenerit, ut Mediolanensis ęcclesiæ epistolæ subscriberet; alterũ est, quod Cenetensis episcopi mentionem equidem non inuenio, nisi post annos ab synodo Aquileię tercentos in sęxta synodo generali : ipsa etiam corrupta uerba proximiora uideretur Ticinensi nomini, quam Cenetensi. Itaque rursus emendandum locum arbitror, in libris tum Ambrosianis, tum epistolarum pontificiarum Romę nuper editarum: ubi alia etiam quędam nomina malè adiecta puto. Historia quidem Syri, & Euentij, quę à Mombritio iampridem, nuperque in septimo sanctorũ tomo auctior edita est, ad Vespasiani, atque adeo Neronis tempora Euentium refert, quam historiam secutus est Ado. sed ea longe post id tempus, de quo significat scripta est, quemadmodũ legenti apparet:

nam & Papię nomen habet. & alias etiam ob caussas, doctis auribus non satis fidei in multis facit, & illud etiam obstat, quod paulo ante dixi; nullum relinqui episcopum sæculo S.Ambrosij, quem tamen non defuisse, & ratio suadet, & S. Ambrosius affirmat. Afferrem ipsarum quoque Ticinensium historiarum auctoritatem; quæ habent Iuuentium contra Arianos decertasse; nisi eas in ceteris antiquis rebus uiderem nimis hallucinari. Sed de his hactenus; neque enim ecclesiarum, quæ ad metropolim Mediolanensem pertinent, plenam historiam contexere institui; sed aliqua tantum commemorare, quæ ad ipsam metropolim demõstrandam in primis sunt accommodata. & uero etiam tæderet propriam urbium historiam inuestigare: cum superioribus sæculis, atque etiam nostris, quidam, non opinor mala mente, sed rebus ijs certe destituti, quæ ad scribendam historiam necessariæ sunt, patriarum rerũ immoderato quodam studio incitati, eiusmodi historias plerisque in locis corruperint; ex quorum nugis uix potuere docti uiri, si qui negotium sumpserunt, uera quæ inuoluerentur, excerpere: quorum apud

nos

nos quidem unus fuit ante annos ferè centum Tristanus Chalcus, rerum non solum Mediolanensium, sed etiam Italicarum scriptor grauissimus; ut omittam Alciatum illum, cuius doctrina ubique peruulgata nostro non indiget testimonio.

Nunc actiones metropoliticæ episcoporum, qui S. Barnabæ successerunt commemorandæ sunt; quamquam difficile fuerit in episcopis illis priscis usque ad Constantinum propter afflictationes asiduas fidelium, scriptorumque summam penuriam. Sed, ut alios auctores omittam, Tristanus noster scribit, tempore Commodi imp. à S. Calimero episcopo Mediolanensi, qui ad vniuersæ liguriæ fidem, salutemque multũ traditur contulisse, Dertonensibus datum episcopum Martianum eius discipulum: nam, ut diximus, insignem urbem Dertonem appellat Strabo: deinde à Materno, qui ad res eius ecclesiæ recognoscendas eo se contulit, Maliodorũ Dertonensem Leuitam, qua ex re antiquissimum equidem prouinciæ episcopatum Dertonensem puto. Alia non occurrit actio, quæ ad propositum argumentũ pertineat usq; ad Constantij Constantini filij tempus, cuius Im-

 peratoris

peratoris iussu, & seditiosorum quorundam episcoporum instigatione, qui Principis animum corruperant, in uarijs prouincijs conuocata sunt concilia, nomine quidem ad S. Athanasium condemnandum, re uera ad impietatem Arianam insinuandam; ut uel pios episcopos, & populos cum eis ad eam perducerent; uel si repugnarent, eis pulsis, Arianos intruderent; sicuti reipsa Mediolani pulso Dionysio, Auxentium Cappadocem, non episcopum, sed uiolentum ecclesiæ occupatorem, ut S. Ambrosius ait, constituerunt; qui quidem unus Arianus Mediol. ecclesiam pluribus annis oppressit. Dionysius igitur cum esset episcopus, Vrsatius, Valens, & alij quidam episcopi exteri homines Cõstantij auctoritate etiam Mediolani, ut in metropoli, concilium haberi curarunt. Eusebius tum uiuebat, Episcopus Vercellensis magnæ sanctitatis, nominisque sacerdos; Mediolanumque ad eum conuentum uenire recusauerat; quod fortasse rem totam melius nosset, quæ ab impijs illis tentabatur. sed adduxerunt eum tandem ut ueniret. narremus uero quid acciderit ipsius S. Hila-

lib. 3. de sp. s. c. 11.

rij Pictauensis Episcopi uerbis, qui tum fuit ex præcipuis fidei catholicæ propugnatoribus. Venio nunc, inquit, ad id quod recens gestum est; in quo se etiam professio sceleris in secreto artis suæ dedignata est continere. Eusebius Vercellensis episcopus uir est omni uita Deo seruiens; hic post Arelatensem synodum, cum Paulinus episcopus tantis istorum sceleribus contraisset; uenire Mediolanum præcipitur, collecta iam illic malignantium synagoga, decem diebus ad ecclesiam est uetitus accedere, dum aduersus tam sanctum uirum malitia se peruersa consumit. Soporatis deinde consilijs omnibus; ubi libitum est, aduocatur. adest una cum Romanis Clericis, & Lucifero Sardiniæ episcopo. Conuentus ut in Athanasium subscriberet, ait, de sacerdotali fide prius oportere constare; compertos sibi quosdam ex ijs qui adessent, hæretica labe pollutos. expositam fidem apud Nicæam, cuius superius meminimus, posuit in medio, spondens omnia se quæ postularent, esse facturum, si pro fidei professione scripsissent. Dionysius Mediolanensis episcopus chartam primus accepit. ubi libello ad Constantium.

profiteri scribendo cœpit; Valens calamum, & chartam e manibus eius uiolenter extorsit; clamans non posse fieri, ut aliquid inde gereretur. Res post clamorem multum deducta in conscientiam plebis est, grauis omnium dolor ortus est; impugnata est à sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi iudicium, e Dominico ad palatium transeunt. cuiusmodi sententiam in Eusebium longe antequam ecclesiam ingrederetur, scripserint, de se loquitur ipsa sententia. hæc Hilarius. Sulpitius item Seuerus episcopus Bituricensis, qui eodem fere uixit tempore, idem narrat hoc modo. Interea Mediolanum conuenitur, ubi tum aderat Imperator, eadem illa contentio nihil inuicem relaxabat. tum Eusebius Vercellensium, & Lucifer à Caralis Sardiniæ, episcopi relegati, ceterum Dionysius Mediolanensium sacerdos in Athanasij damnationem se consentire subscripsit, dummodo de fide inter episcopos quæreretur. Sed Valens, & Vrsatius, ceterique metu plebis, quæ catholicam fidem egregio studio conseruabat, non ausi piacula profiteri, intra palatium congregantur. illinc epi-

lib.2. hist. 150.

stolam

ſtolam ſub Imperatoris nomine emittunt omni prauitate refertam, eo nimirum conſilio, ut ſi ea æquis auribus populus recepiſſet, publica auctoritate cupita proferrent. Sin aliter fuiſſet excepta; omnis inuidia eſſet in rege, & ipſa uenialis; quia etiam tum catechumenus ſacramentum fidei merito uideretur potuiſſe neſcire. Igitur lectam in eccleſia epiſtolam populus auerſatur. Dionyſius quia non eſſet aſſenſus, urbe pellitur; ſtatimque eius in locum epiſcopus ſubrogatur. ita Seuerus, ex his primo obſeruare licet loci dignitatem epiſcopi Mediolanſis, ut metropolitani; qui primus in conuentu epiſcoporum, chartam accepit, ut fidem profiteretur. quæ res confirmatur ex eo, quod S. Athanaſius de eodem negotio in apologia ſcripſit; quem Theodoretus, Sozomenuſque ſecuti ſunt; Dionyſium Italiæ metropolitanum, ſeu ut alij, Mediolani primariæ urbis Italiæ epiſcopum una cum alijs a Conſtantio Imp. in exilium eiectum. quod autem Sozomenus Mediolanum Albam nominet; ne quis miretur, in ſcriptis quibuſdam rerum noſtrarum minime contemnendis idem nomen urbis quandoque

Apol. de fuga 335. lib. 2. c. 15. lib. 4. c. 8.

reperi:

reperi. obseruandum est etiam: quod obiter dictum sit; additamenta quædam huius historiæ non posse probari, quæ multi
nu. 69. ex sermone quodam inter Ambrosianos posito, sumpsere: quem sermonem Maximo Taurinensi plerique tribuunt: initium certe simile habet sermoni Maximi in festo S. Eusebij die habito; reliqua uero longe diuersa, ut ex editione sermonum Maximi Romana perspicitur. quis eius sit auctor, non facile dixerim. uidetur quidem si quædam inspicias episcopi Vercellensis, & eius qui non ualde remotus fuerit ab ætate Eusebij. si uero alia consideres, eius uidetur, qui longe admodum ab eo sęculo fuerit, cum Eusebiũ dicat martyrem, quod ueterum dixit nemo: immo res ab Eusebio, Dionisioque gestas uere ignorauerit, ut ipse quoque profitetur. quod enim ait, simulasse Eusebium se grauiter ferre, quod filium Dionysium in subscriptione sibi præposuissent, ij pręsertim, qui filium Dei patri Deo æqualem negarent; præter quam quod commentitium nescioquid, ac insulsum olet: repugnat ijs quæ attulimus ex Hilario, & Seuero, & omnino historiæ ueri-

tati

tati: neque enim Ariani episcopi illi, se se Arianos dici patiebantur; aut filium patri æqualem palam negabant; quod tamquam rem manifestam inepte posuisset Eusebius: immo id ducebant grauis iniuriæ loco, quemadmodum notum esse necesse est ijs, qui historiam eorum temporum non ignorant, catholicos, & Nicænæ fidei studiosos se fingentes, Athanasij tantum condemnationi episcoporum subscriptionibus confirmari, callide curabant; ut eo quasi gradu ad impia contra fidem decreta progrederentur; ut ex Sozomeno Cassiodorus dilucide narrat in tripertita; quod etiam ex ijs quę Hilarius, Seuerusque dicunt, satis apparet. alioqui si studiose impietatem ij non occultassent, eos Mediolanensis in primis populus lapidibus obruisset, ut idem Hilarius aperte significat. Prætereo, quod licet ætate, uel etiam sanctitate potuerit Eusebius dici Dionysij pater; non ideo tamen erat, cur primum postularet in synodo subscribendi locum; contra quam etiam narrat Hilarius; non otiose affirmans Dionysium primum chartam accepisse, ut profiteretur. Verum est, Dionysium contra Athanasium

lib. 4. c. 8.
lib. 5. c. 15

nasium subscripsisse, ut etiam Lucifer Calaritanus his uerbis testatur ad Constantium: Sed credo adhuc tentas negare, non te idcirco persequi nos, quia noluerimus christiani fieri Ariani. Quomodo negare poteris, cum sanctissimum Dionysiũ Mediolanensium episcopum, qui iam tibi falsa credens damnauerat Athanasium, quòd Arianus esse noluerit, miseris ad exilium? subscripsit inquã sed ita subscripsit errore facti deceptus, si de fide inter episcopos quæreretur: ut Seuerus ait. omnino hoc Dionysij factum satis excusant Patres, qui eum tam illustri sanctitatis laude afficiunt, ac potius restitisse cõdemnationi commemorant. Ac in eo fidei negotio curando primas tamen partes S. Eusebio tribuit S. Ambrosius; cum ait, Vt Eusebius sanctus prior leuauit uexillum confessionis, ita beatus Dionysius in exilij locis propiore martyribus titulo uitam exhalauit. ex huiusmodi uero subscriptione narratio illius sermonis conflata uidetur; & in eo quasi fundamento, ut fit, fabula successu temporis extructa est illius Eusebianæ artis.

pro S. Athan. lib. 2. 105.

ep. ad Vercell. 665.

Transeamus nunc ad metropoliticas S. Ambrosij actiones, cuius tempore, quam

perre-

perrexerint Imperatores vrbem Mediolanensem colere; ex ipsius scriptis, aliorumq; historijs facile omnes intelligunt. in his autem actionibus commemorandis ordinem tēporis seruare minime profitemur. Atque occurrit primo Syricij Papę epistola, quam ad ecclesiam Mediolanensem, hoc est ad S. Ambrosium, & episcopos prouinciæ Mediolanensis dedit; significans se damnasse Iouinianum, & alios quosdam, qui virginitatem, ieiuniaque docebant esse reijcienda: vt hæresim ipsi quoque damnarent. Respondit Ambrosius, etiam episcoporū suorum nomine; hæresimque illam latius refutauit, damnauitque. epistolę habentur in libris S. Ambrosii; in voluminibus conciliorum; nuper etiam inter Pontificias epistolas Romæ editas: quas hic breuitatis caussa non exscribimus. sed epistolæ Mediolanēsi subscripsere episcopi octo. Euentius, Maximus, Felix, Bassianus, Theodulus, Eustasii duo, Constantius; & Geminiani nomine Aper presbiter. postremo adduntur hæc verba; & omnes ordine subscripserunt. dolet non mediocriter veteribus exemplaribus non esse adiecta ecclesiarum; immò etiam reliquorum episcoporum nomina,

quæ

quæ deesse vltima verba demonstrant: vt ecclesiæ possent priscos Sanctos patres suos agnoscere. Sed ex Aquileiensi concilio nonnulla possunt adscribi, cũ illud sub Damaso, cui successit Syricius, habitum sit, & S. Ambrosius interfuerit, quæ ratio nimis valuit apud eos, qui postremo Ambrosiũ Romæ ediderunt, vt superius tetigimus: quot quot enim nomina eadem vtroque loco viderunt, ijs locum ecclesiæ in concilio notatum apposuerunt: sed respiciendum erat, ad concilium Aquileiense conuenisse pluribus ex prouincijs episcopos: Ambrosium vero ex prouincia sua tantum conuocasse: vt licet idem nomen esset; non idem tamen Episcopus putandus esset, si nõ prouinciæ Mediolanensis esset. Omnino autẽ probabile videtur, Euentium esse Ticinẽsem, ex ijs quæ superius dixi: Bassianum Laudensem, Sabinum Placentinum, Felicem Comensem, quos alioqui constat eo tempore fuisse. Arausicanum vero, & octodurensem episcopos Gallos; & Tudertinũ ex Illiride, cur Ambrosius aduocauerit? Geminianus pro quo Aper subscripsit, Mutinensis fuit, vt obseruauit Sigonius.

de occid. imp lib 9. ann. 387. ep. 82.

Quod S. Ambrosius ad Vercellensem ecclesiam

cleſiam ſcribit, quæ poſt Limenij mortem adhuc epiſcopo carebat, ſolicitudinem metropolitanam, de qua S. Leo tangit, & veteres canones explicant; vt ſuperius notauimus, demonſtrat: Confligor dolore, inquit, quia eccleſia Domini quæ eſt in vobis, ſacerdotem adhuc non habet; ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Aemilię, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italię partibus, huiuſmodi eget officio, quod ex ea aliæ ſibi eccleſiæ petere ſolebant: & ꝙ verecundius eſt, mihi adſcribitur veſtra intentio, quæ affert impedimentum. nam cũ ſint in vobis diſſenſiones, quomodo poſſumus aliquid aut nos decernere, aut vos eligere, aut quiſquã acquieſſere &c. inferius vero, Conuenit igitur &c. modeſtiæ veſtræ, & concordiæ inſigne edere, vt congruatis aſſenſu ad poſtulandum ſacerdotẽ. hęc S. Ambroſius. Ex quibus apparet, Vercellenſium fuiſſe eligere ac poſtulare epiſcopum, vt ijs temporibus mos fuit; Ambroſij vero vt metropolitani decernere, ac ordinare: de quo more S. Leo in epiſtola ep. 82. ad Anaſtaſium ita explicat: Cum ergo de dist. 63. ſummi ſacerdotis electione tractabitur, il- cap. vlt. le omnibus pręponatur, quem cleri, plebiſ-

que

que consensus concorditer postularit; ita vt si in aliam forte personam partium se vota diuiserint, metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus, & studijs iuuatur, & meritis &c. Interim vero S. Ambrosius illud saltem officij tribuit ecclesię Vercellēsi; vt ad concordiam, sanctam electionem, christianamque disciplinam longa epistola cohortaretur: tum etiam ad hæresim illam cauendam, quę, vt diximus, ab eo in Synodo damnata est, Audio inquit, homines, qui dicunt nullum esse abstinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, &c. simul probat, quòd ante diximus, Ambrosij tempore ecclesias episcopis suis non caruisse. Neque frustra liguriæ, Aemiliæ, Venetiarumque ecclesias, cum alijs quibusdam Italiæ finitimis cōmemorasse videtur: quasi eas omnes significet ad metropolim Mediolanensem, & ita ad curā suam pertinuisse, Venetiæ tunc, etiam regionem quę olim cœnomanorum fuit continuisse videntur, vt latius probari posset; & ita aliæ regionis eius ecclesiæ iuris fuerunt Mediolanensis, alię vero Aquileiensis. Italiæ finitimas, Rhetiarum, alpinasq; ecclesias intelligas licet, Liguria ve

ro;

ro; si forte id quoque monere aliquē oporteat; eo tempore etiam Insubres, ac ceteros populos, quos antiqui trāspadanos dixere; continebat. Quod autem officium episcopi alias ecclesias a Vercellensi petiisse dicit sanctus Antistes; significat S. Eusebium ita suos instituisse discipulos, vt ex eis aliæ sibi ecclesiæ postularent episcopos.

Eandem auctoritatem metropolitanam etiam in Veronensi ecclesia ostēdunt epistolæ ad Syagrium episcopū Veronensem. 64. 65.
scribit enim de iudicio suo in caussa Indiciç Virginis, quç leuiter in suspicionem violatç virginitatis, vt rea, ab episcopo vocata, appellasse videtur S. Ambrosij iudicium; qui quidem eam S. Marcellinç eius sorori traditam, absoluit; episcopumque vehementer reprehendit. Prospiciendum esse, inquit, ne de nostro obloquantur iudicio charissimi nostri Veronenses, proprijs texuisti litteris, non arbitror fore. certe nō solent: aut si obloquantur; de quo obloqui soleant, haud dubie liquet; cum exasperati huc veniant; pacifici ad te reuertantur: prçsertim cum hoc iudicium nostrum cum fratribus, & cōsacerdotibus nostris participatum processerit, & inferius. Qui tamen

&c. vbi in meo astiterunt iudicio, cum primo de origine caussæ quęrerem, diuersa, & distántia promp[s]ere, non locorum separati, sed mendaciorum diuortio. ita S. Ambrosius, qui alia quoq; vsq; ad finem epistolæ, de illius caussę actione refert. postremo dicit, Indiciam inoffensi virginem muneris se pronunciâsse, calumniatoresq; excômunicâsse. ostendit autem primis verbis, non hoc solum Virginis iuditiũ Veronense coram se actum; sed alia quoque eiusdẽ vrbis agi consueuisse.
Bononiensis quoque cum ceteris Aemiliæ ecclesijs, metropolis fuit Mediolanensis. quas quidem ecclesias, aut plerasque Valentinianus iij. Imperator cum Placidia matre in Rauennã propensior, postea Rauennati Archiepiscopo curauit adiungi, vt Blondus ex Rauennate scriptore Agnello retulit; licet Rauẽnates auctores postremi contra auctoritatem etiam suorum perturbãtes historiam eidem adiunctos antea fuisse scribant. De Bononiensi quidem ecclesia fatetur Sigonius in libro de episcopis Bononiensibus. eoque spectat, quod S. Ambrosius scripsit ad episcopos per Aemiliam constitutos, licet doctrinę aliquis Antistitis,

decad. j. lib. 2.

ann. 450.

ep. 83.

tiſtitis, non iuri fortaſse id tribuet. idem ſi gnificare videtur vir ſanctus, cum ad Euſebium Bononienſem epiſcopum ei valde familiarem ſcribens, de Mediolanenſi, & ep. 46.
Bononienſi puero iocatur: Valentinianũ enim ferocem dicit indignatum ſe, quod metropolitanus vir Bononienſi ſubditus neſcio quomodo fieret. educabantur pueri & virgines Bononienſes diſciplinę ſanctę gratia Mediolani ad præſcriptum Ambroſij, & Marcellinæ. qua de re ipſe ita in libro de uirginibus: Denique de Placentino ſacrandæ uirgines ueniunt: de Bononienſi ueniunt; de Mauritania ueniunt, ut hic uelentur. magnam rem uidetis: hic tracto, alibi perſuadeo. Ac adiumentum ſeu ſuffragium quod ei Bononienſis epiſcopus ea in re, quam ipſe piſcationem appellabat, afferebat, tangit inferius, cum is eſſet præſens, Et bene accidit, inquit, quia nos laboraturos Dominus ſciebat, & anxium de ſocijs, miniſtrauit, adeſt piſcator eccleſiæ Bononienſis aptus ad hoc piſcandi genus. da Domine piſces, quia dediſti adiutores; Eodem refertur, quod Bononiæ reliquias ſanctorum martyrum Vitalis, & Agricolę, ipſæ præcipue tranſtuliſſe videtur, ut ex ip

lib. 1. 86.

lib. 3. in fi.

 ſo, &

so,& ex Paulino presbytero intelligitur.

ep. 44. Præterea uero ad Constãtium scribens, qui nuper factus erat episcopus in Aemiliæ urbe; Commendo, inquit, tibi fili ecclesiam, quæ est ad forum Cornelij; quo eam de proximo interuisas frequentius: donec ei ordinetur episcopus; occupatus diebus ingruentibus quadragesimæ tam longe nõ possum excurrere. Fauentiæ episcopum crediderim Constantium, quæ Foro Cornelij, hoc est Imolæ proxima est: nam Bononiensis Eusebius, ut diximus, appellabatur. Fauentiam uero quandoque se contulisse Ambrosium Paulinus auctor est:

De Comensi quoque ecclesia, & eius episcopo Felice referendum est, ad quem ep. 5. ut a se ordinatum hæc S. Ambrosius scribit inter alia: Bonum fœnus spiritalis gratiæ, quod ueniens Dominus cũ vsuris exiget; & cum te bene dispensasse inuenerit; dabit tibi plura pro paucioribus; eritque mihi fructus dulcissimus, quòd meum in te iudicium comprobabitur; ordinatio nõ reprehendetur, quam accepisti per impositionem manuum mearum, & benedictionem in nomine Domini Iesu. quibus uerbis non officium solum ordinationis; sed

iudicij

iudicij quoque, & approbationis demonstratur. quale autem iuris metropolitici sit argumentum, ordinatio, & approbatio, ueterum conciliorum canones, & Pontificũ decreta superius allata satis ostendunt.

Curæ metropoliticæ erga Ticinensem ecclesiam indicium est in officiorũ libris; ubi de seruandis ijs, quæ in ecclesijs deposita sunt, contra quamlibet potentiam, siue ea uiduarum sint, siue aliorum, Meministis, inquit, ipsi, quotiens aduersus regales impetus, pro uiduarum, immo omnium depositis certamen subierimus. Commune hoc uobiscum mihi: recens exemplum ecclesiæ Ticinensis proferam; quæ viduæ depositum, quod susceperat, amittere periclitabatur. interpellante enim eo, qui sibi illud imperiali rescripto uendicare cupiebat; clerici non tenebant auctoritatem: honorati quoque, & intercessores dati, nõ posse præceptis imperatoris obuiari ferebant: legebatur rescripti forma, directio magistri officiorum statuta; Agens in rebus imminebat. quid plura? traditum erat. tamen communicato mecum consilio, obsedit sanctus episcopus ea conclauia, ad quæ translatum illud depositum uiduę co- lib.2.c.29

gnouerat. quod ubi non potuit auferri, receptum sub chirographo est: postea iterũ flagitabatur ex chirographo: præceptum imperator iterauerat, ut ipse per semetipsum nos conueniret: negatum est; & exposita diuinæ legis auctoritate, & serie lectionis, & Heliodori periculo, uix tandem rationem imperator accepit. post etiam tentata fuerat obreptio; sed præuenit sanctus episcopus, ut redderet uiduæ quod acceperat. hęc S. Ambrosius. Sed ea quoque magis expressa fuit ecclesiæ eiusdem cura, quam Paulinus refert; eidem ecclesiæ Ticinensi sacerdotem ordinasse paulo antequam in eum morbum incideret, ex quo ex hac uita decessit; vt iam duos episcopos Ticinenses Ambrosij tẽpore habeamus; cũ neminem relinquant, qui primos eius urbis epos ad ecclesiæ initia referre conantur.

vit. S. Ambr. in fi.

Nouariensi quoque ecclesię traditur a nostris S. Simplicianus, qui S. Ambrosio successit, Gaudentium eporediensem, olim S. Martini discipulum ordinasse: cui rei consentiunt scripta Nouariensium uetera.

Sed pulcherrimum extat monimentum huius metropolis tempore S. Leonis Pontificis: id epistola est S. Eusebij episcopi

Mediolanensis, qua cōtra Eutychianā hæresim Leonis ipsius de fide sententiam antea iam ad orientales, tunc ad se missam, una cum coëpiscopis suis collaudat. epistolam uero ipsam, quoniam neque longa est, & integras habet episcoporum subscriptiones, hic describendā putauimus. licet ea habeatur inter opera S. Leonis, & in tomis epistolarum Pontificiarum. Domino sancto, & beatissimo Patri Leoni, Eusebius Mediolanensis episcopus. Reuersis Domino annuente, fratribus nostris, quos ad orientem fidei caussa solicite prouida beatitudo uestra direxerat; decursisque litteris, quas per eos tua sanctitas destinauit: omni exultatione in Christo releuatus sū; quod effectum commissæ sibi legationis eosdem reportasse, uestra pagina designauit. Nec mirum, quòd Dominus noster Iesus Christus Catholicæ fidei, quam tenemus maiestatis suæ gratiam, custodiamque pręstiterit, quando uos idoneos cultus sui assertores in Apostoli sui sede Pręsules collocauit; qui & recta sentire de incarnationis dominicæ sacramento, & eadem potestis recte custodire. Admonitis ergo fratribus, & coëpiscopis meis, habitoque con-

uentu, uestrarum formam tenuimus litterarum. nam recensens epistolam beatitudinis uestræ in sacerdotum Domini concilio, quam sanctus frater, & coepiscopus noster Abundantius, & compresbyter meus Senator detulerant, agnitaque eorum narratione, sicut scripta uestra significauerāt, rerum gestarum ordine, continuo requisita est, recitataque epistola, quam fidei assertione plene digestam, ad orientem dudum sanctitas uestra transmiserat; quæ ad ad nos ex uestra admonitione, sancto fratre, & coepiscopo nostro Ceretio mutuante, peruenit; claruit eam plenam fidei simplicitate fulgere: prophetarum etiam assertionibus; euangelicis auctoritatibus, & Apostolicæ doctrinæ testimonijs, nitore quodā lucis, & ueritatis splendore radiare; oībusq; sensibus cōuenire, quos beatus Ambrosius de incarnationis dominicæ mysterio, suis libris sancto spiritu excitatus inseruit. & quia omnia maiorum fidei, nobis antiquitus traditę tota puritate cōueniunt; domine sancte, & beatissime pater; placuit omnibus, quorum subscriptio subter annexa nomina poterit declarare: ut eos qui impie de incarnationis dominicæ sacra-

mento

mento sentiunt ; quamuis intellectus sui prauitate, a catholicæ fidei ueritate recedentes, seipsos dignos abiectione fecerint ; suo etiã consensu ; auctoritatis uestræ præcedente sententia ; damnatione congrua persequendos.

Litterarum ergo vestrarum formam secuti modũ præscriptę ordinationis nos seruasse, his per fratrem, & coëpiscopum nostrum Cyriacum missis ostendimus. superest vt annuente Domino, perfectis rebus, palmã fidei & cõsumati certaminis coronam quiete perpetua retinentes, hoc futuris memorabile sæculis relinquatis; vt ab hoc tempore præsenti, extincta impiæ sectæ contumacia videatur ; vt uobis propugnatoribus in ęternum prostrata succumberet. & alia manu. Incolumem beatitudinem tuam summa diuinitas tueatur, atque custodiat, domine sancte, & beatissime pater.

Ego Eusebius episcopus ecclesię Mediolanensis in omnia supradicta consensi & subscripsi, anathema dicens his, qui de incarnationis dominicę sacramẽto impia senserũt. eadem formula reliqui subscripsere. hi autem sunt.

Fauentius episcopus Rhegiensis ecclesiæ.

Maioranus Placentinę
Cyprianus Brixillensis
Quintinus Dertonensis
Crispinus Ticinensis
Maximus Taurinatis
Floreius presbyter iussus a præsente Sãcto Eulogio episcopo suo ecclesiæ Iporiensis, quia ipse per infirmitatem subscribere non poterat.
Gradus presbiter directus ab episcopo suo ecclesię Augustanę
Cyriacus Laudensis
Abundantius Comensis, pro se, & pro absente Sancto fratre,
Asimone episcopo ecclesiæ Curiensis primæ Rhetiæ.
Paschasius Genuensis
Pastor Astensis
Simplicius Nouariensis
Ioannes Cremonensis
Octauianus Brixianæ
Iustianus Vercellensis
Quintinus Albingaunensis
Præstantius Bergomatis
Ex quibus quidem subscriptionibus metropolis hæc cognoscitur totam pene Galliam cisalpinam, cum Liguribus, alpinisque populis,

pulsis, quod initio diximus, continuisse. nã quod vltra Rhegiẽsem alias ecclesias non habuerit S. Eusebius, vt olim S. Ambrosius; Valentinianus eius nominis tertius, non multo ante fecerat; qui vt memorauimus, multas ecclesias Rauennati addixit episcopo: quæ prima fuit huius metropolis deminutio. atque hinc perspicitur non omnes eas ecclesias a Valentiniano quidem ecclesię Rauennati fuisse addictas, quas enumerat Blondus, quandoquidem hic Placentinum, Brixillensẽ, & Rhegiẽsem episcopos subscriptos uides. credibile vero est, Exarchatum Rauennæ postea constitutum ad eam metropolim rursus amplificandam valuisse.

Posteriora nunc sæcula nobis animo intuentibus, non longe occurrit S. Laurentius Archiepiscopus: eo iam nomine metropolitam eo tempore frequentius appellabant: atque eo utitur Symmachus Pontifex ad hunc clarissimum Antistitem scribens. Interfuit is concilijs Romanis Symmachi ipsius iussu, & caussa celebratis: quibus monimentis ita metropolis hęc probatur, vt post ipsum Pontificem primum locum Mediolanensis Antistes obtineat, & Rauenna- ep. 8. inter Põtificias & concil. vol. 2. Concil. tom. 2.

ti præferatur. quod obseruauit etiam Gratianus; his verbis, Hoc quoque notandum est, quod in hoc concilio, & in alia Synodo Symmachi Papę, ante Rauennatem episcopum, Mediolanensis subscripsisse, & respõdisse legitur: ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur. ita Gratianus. Hunc Antistitem, & eius actiones summis laudibus celebrauit Ennodius episcopus Ticinensis vir suo tempore doctrina, virtuteque admodum clarus; & episcoporum quidem Mediolanensium studiosissimus, quos plerosque carminibus singillatim laudauit, sed Laurentio in primis deditus: in cuius natali laudationẽ habuit; cuius res gestas magnis laudibus, versu, prosaque oratione extulit, quemadmodum eius impressi libelli testãtur. Quod autẽ eũ in laudatione, & in quibusdam etiam versibus summum Pontificem appellat, intelligi debet inter episcopos, ac Pontifices suæ prouincię: nam eiusmodi verborum vsus adhuc ad Romanum Põtificem solum, cui vni vere, ac propriè debetur, omnino redactus non erat; quemadmodum & Papę nomen. Ac ad eandem Archiepiscopalem dignitatem, & ad ipsum quoque Lauren-

d. 15. cap. vlt.

tium

otium referri debet, quod idem auctor S. Ambrosium in hymno inuocans, precatur, licet abstrusiori quadam, vt mos eius fuit, oratione,

Sedis memento lux tuæ;
Exorna sancte posteros
Auctore fultus nobili:
Ne dux sereni culminis
In nube tectus horreat,
Qui pastor est antistitum,
Quod fugat omne summouet,
Gregem gubernat principum,
Magister est docentium.

Alia metropolis Mediolanensis testimonia suppetunt in S. Gregorij, aliorumq; Pontificum litteris: sed cum iam antiquitatem probauerimus; videtur superuacaneum in re notissima, quæ adhuc perspicitur, & vsu præsenti confirmatur, pluribus agere. tantum Mansueti Archiepiscopi Synodicam epistolam commemorabimus, quã ad Constantinum iiij Imp. dedit; quæ habetur in conciliorum voluminibus. cuius titulus, & initium est, epistola Mansueti episcopi Mediolanen. ad Constantinum Imp. Domino Serenissimo, atq; tranquilissimo, & a Deo coronato, religiosissimo Constantino Imperatori, tom. 2. ante sextam synodum.

peratori, Mansuetus Mediolanensis metro politanæ ecclesiæ indignus episcopus; vel vniuersa sancta episcoporum fraternitas, quæ in hac magna regia vrbe cõuenit, æternam in Domino salutem. Si apicem imperialis fastigij &c. ob monothelitarum hæresim concilium habuit Mansuetus; circiter annum Domini sexcentesimum octogesimum, & contra ipsam pro catholica fide scripsit. dicitur autem Damianus episcopus Ticinensis eam epistolam composuisse a Paulo diacono, quem Platina, & alij secuti sunt. Agatho item Pontifex ob eandẽ

lib. 6. c. 4.

caussam concilium episcoporum centum viginti quinq; habuit; & pro fide catholica libellum Synodi nomine ad Constãtinum misit, vna cum legatis, qui concilio interfuerunt Constãtinopoli celebrato in Secretario sacri palatij, quod dicebatur Trullus, hęc sexta Synodus est vniuersalis. sed cum Damianus ep. Ticinensis epistolam nomine Mansueti, Synodiq. cõposuisset; ex hac vita paulo post migrasse videtur: nam Anastasius eiusdem vrbis episcopus libello Synodi Romanæ vna cum alijs prouincię Mediolanensis episcopis post Mansuetum subscriptus est: quorũ hæ sunt subscriptiones,

Man-

Mansuetus Dei gratia episcopus sanctę Mediolanẽsis ecclesię in hanc suggestionem, quã pro apostolica nostra fide vnanimiter construximus subscripsi.
Ioannes in dignus episcopus sanctæ ecclesiæ Bergomatis &c.
Donatus ẽpus sanctę ecclesię Laudẽsis &c.
Anastasius ẽpus S. ecclesiæ Ticinensis &c.
Valentinus ẽpus sanctæ eccl. Aquensis &c.
Desiderius ẽpus sãctę ecc. Cremonẽsis &c.
Gratianus ẽpus sãctæ eccl. Nouariẽsis &c.
Desiderius ẽpus sãctæ ecc. Eporediẽsis &c.
Ioannes ẽpus sãctæ ecclesiæ Genuensis &c.
Deusdedit ẽpus sãctæ eccl. * &c.
* Audacis ẽps S. ecclesiæ Dertonensis &c.
Benenatus ẽpus sanctæ ecclesiæ Astensis.
Benedictus humilis episcopus sanctæ ecclesiæ Valuensis *
Bonus episcopus sanctæ ecclesiæ Albigaunensis
Theodorus humilis episcopus sanctæ ecclesiæ Vercellensis.
Rusticus humilis episcopus sanctæ ecclesię Taurinatis
Ioannes episcopus sanctæ ecclesiæ Vintimiliensis
Sequitur deinde subscriptio episcopi Lu-
nensis,

nésis, & aliorum qui ad hanc metropolim minime pertinent. quod deest ecclesię nomen, vni ecclesiæ assignandũ est ex iis, quæ desunt, quę quidẽ sũt, Brixiẽsis, Comensis, Augustana, Curiensis. Placẽtinus autẽ episcopus, Rhegiensis, Mutinensis, & reliqui; de quibus huic metropoli ademptis iã diximus, post Rauennatem metropolitanum suum subscripsere. miror autem, ac nescio vnde irrepserit postrema omniũ subscriptio, Magni episcopi ecclesiæ Papiensis; nã & superius loco suo Anastasius Ticinensis subscriptus est: neq. etiam Magnum habent in episcoporum suorum numero quod sciam, Papienses, fortasse addendus est; sed ita vt posteriori tempori adscribatur; & ad has subscriptiones errore, vt necesse est, adiectus sit.

De metropoli satis, superq. dictum: nam eximia Archiepiscopi Mediolani posterioris temporis incrementa, dignitatem, auctoritatemq. insigniter auctam hoc quidẽ loco omittimus; quia potius ad humanum splendorem, ac principatum, quam ad ecclesiasticam auctoritatẽ pertineat. is enim iam inde quidem a S. Gregorio Pontifice Italici regis creandi, coronandiq. ius sibi vendi-

vendicans; post annum certe septingentesimum septuagesimũ tertium, hoc est extincto regno Longobardorum, a Carolo magno exercuit; atq; inter Principes magnis potestatis humanę titulis, opibusq: floruit, vt passim historię docent, illud potius nunc attingendum est; ~~quo tempore, quaue ratione multæ ecclesię eidem metropoli detractę sint,~~ quo tempore, quaue ratione multæ Ecclesiæ eidem metropoli detractæ sint. quo in genere primo in vniuersum dicere possumus: quòd postquam per singulas prouincias Ecclesię nascentis gubernatio, vt S. Leo loco superius memorato ait, instituta est: si qua Ecclesia a Metropoli, prouinciaq. sua postea vnquàm detracta est; vel adiuncta fuit alteri Metropoli, vt de Bononiensi, ac alijs quibusdam iam diximus; vel si sui iuris effecta est, & ab alijs prouincijs separata; id euenit ob nouũ aliquem principatum, quem ciuitas adepta est: quod quidem, vigente imperio occidẽtali, cum Imperatores omnia tenebãt, videtur in Italia fieri non potuisse; sed demum post Italiam barbarorum occupatione diuisam: nam & Romani Pontifices per ea prima sæcula prouinciarum guberna-

Sigon. de re Ital. lib. 1. 601. lib. 4. 773. lib. 6. 961. lib. 8. 1002. & 1027.

E tionem

tionem cum Episcoporum ordinationibus metropolitanis, & concilijs prouincialibus ea ratione promittebant; quam sacri canones, & decreta Pontificum multa superius citata satis probant. Ac Ticinensim quidem Ecclesiam Longobardorum Reges, qui ea in vrbe sedem habuere, videtur metropoli suæ detrahere cœpisse: nã ea est fere Principum consuetudo, vt vbi resident, eius vrbis episcopũ, vel alijs episcopis præesse, vel saltem nemini parere velint preter Romanum Pontificem. quod quidem etiã si Principes negligunt, ipsi episcopi sępe curant. & ex eorum sese potentia efferunt. quod cum sit omnino verisimile, plurimisq; doceatur exemplis; confirmatur etiam auctoritate Pauli diaconi, cuius hęc

lib.6.c.29 sunt verba. Tunc quoq. venit Benedictus Archiepiscopus Mediolanensis Romam; & caussam egit pro ecclesia Ticinensi: sed victus est: eo quòd a priscis temporibus Ticinenses episcopi a Romana fuerant ecclesia consecrati. hunc secutus est Anastasius bibliothecarius, Platina, & alij; quorũ nonnulli addunt aliquid. sed ex hoc quasi fonte hausere omnes. fuit vero tum Pontifex Constantinus resq; accidisse videtur an

no Dom.

no Dom. ſeptingenteſimo decimo quinto ex eo loco apparet; Ticinenſem eccleſiam a Mediolanenſis Archiepiſcopi poteſtate iam ante cœptam aliquo modo ſubtrahi: id quod Regum illorum potentia factum credibile eſt. quod cum videret Benedictus, vir egregię ſanctitatis etiam Pauli ipſius teſtimonio; ratus ſibi rem ſilentio minime prętereundam; neque permittendum, vt tacite ius eccleſiæ ſuæ ſibi eriperetur: ſummum Pontificem adijt. nam quòd a priſcis temporibus epiſcopum Ticinenſem a Romana eccleſia conſecratũ Paulus affirmat; credibile eſt, Longobardorum potentiam id effeciſſe; qui iam ante annos circiter cẽtum quadraginta quinque ibi regnabant; atq. priſca tempora hoc omnino ſpatio cõcludenda ſunt, nam alioqui & S. Ambroſius eccleſiæ Ticinenſi ordinauit epiſcopũ, vt retulimus ex Paulino: & Alciatus inter alios S. Epiphaniũ ab Antiſtite Mediolanenſi conſecratum ſcribit; quod ſuperius non ſcripſi cum vir ille alioqui eruditisſimus in tempore conſtituendo erret. Duo igitur videbantur quodam modo cõtraria: alterum eſt, quod a Romano Pontifice nõ autem ab Archiepiſcopo Mediolanen. iam lib. 3 hiſt. patr.

longo temporum interuallo consecrabantur episcopi Ticinenses; quod erat imminuti iuris Mediolanen. argumentum. alterum, quod ijdem ad Synodos Mediolanenses veniebant, & inter episcopos prouinciæ censebantur; quemadmodum vel ex hoc postremo Mansueti Med. Damianique, ac Anastasij Ticinẽsium facto apparet; qui paucis ante Constantinum Pontificem fuere; id vero contra confirmabat ius ecclesiæ Mediolan. Ita merito potuit Benedictus Archiepiscopus antiquum ecclesiæ suæ ius sibi vẽdicare, caussamq; deferre ad Romanum Pontificem. nam, & nefas est de viro sancto putare; quòd ius illud sibi vendicare, & ideo Romam petere voluerit, idoneis aptisq; argumentis destitutus; vt quidam temere videntur affirmare: & si ecclesia Ticinensis omnino adhuc sub Mediolanẽsi fuisset, Paulus non ita loqueretur: licet alioqui Mediolanensibus minime videatur fauere. potius priuilegium tunc primũ concessum affirmaret. nunc autem litem institutam significat; Benedictumq. Archiepiscopum victũ. hæc victoria qualis fuerit, non explicat; sed intelligenda videtur ex eius verbis, ut Pontifex ipse Ticinensem
episcopum

episcopũ ordinare pergeret; quæ quidem ut imminutio quædam iuris Archiepiscopalis erat; ita neque integra ratio uidebatur ecclesiæ Ticinensis ex Metropoli Mediolanensi eximendæ. potuit enim Pontifex, ut uniuersalis metropolites priuilegij gratia, consecrationem illius episcopi sibi reseruare, neque in ceteris propriç metropoli subtrahere: sed ex eo tempore mihi quidem neq. consecrationes, neq. synodicæ actiones episcoporum Ticinensium sup petunt; quæ pristinum ius Archiepiscopi demonstrent. contra uero Ticinensis episcopi priuilegia pallij, crucisque adhibendæ ostenduntur; quç ecclesiç exemptç certa uidentur argumenta: quæ tamen ante annos circiter quadringentos ab Alexandro iij, ut Platina auctor est, cum alijs Pontificiarum rerum scriptoribus, ei adempta sunt. in quo quid iuris statuendum sit, alij uiderint.

Ecclesia Genuensis, cum ea respub. iam amplificata esset, ab Innocentio iij circiter annum domini millesimũ centesimũ trigesimũ tertiũ Mediolanensi adempta metropolis ipsa facta est; ut idem Platina auctor est; & Episcopus Nebiensis

Tauri-

Taurinensem a Sixto iiij Mediolanensi metropoli detractã scribit Pingonius: metropolim uero factam; primumque in ea Archiepiscopum creatum a Leone X.

De Augustana, Comensi, alijsque nonnullis, neque noui quando sint detractæ, neque adhuc quæsiui. ac de Comensi quidem Benedictus Iouius, cum affirmare non posset, silere fortasse potius debebat. Hi uero episcopi ad synodos à Carolo Cardinali Archiepiscopo superioribus annis celebratas nulla controuersia conuenere: quemadmodũ ipsi synodorũ libri cõtinent: Vercellensis, Albensis, Viglebanensis, Dertonensis, Casalensis, Aquensis, Brixiensis, Cremonensis, Alexandrinus, Bergomẽsis, Laudensis, Nouariẽsis, Astẽsis, Sauonẽsis, Intimiliensis. Aliarum quidem ecclesiarũ episcopos ad Synodum vocandos Caroli consiliarij, cum primum ille Mediolanum Archiepiscopus venit, existimarunt, auctoritate libri vsi, qui prouincialis dicitur, in quo Albingaunensis, & Placentinus huic metropoli adiecti sunt; Papiensis autem, & Ferrariensis ita, vt eos ab ea tamen exemptos fuisse, adnotetur. sed negotium postea Carolus omisit grauioribus occupa